

E-ISSN 2014-0843
D.L.: B-8438-2012

opinió

Europa

224

FEBRER
2014

NOUS ACTORS PER A UNA NOVA EUROPA

Marc Gafarot i Monjó, coordinador de processos internacionals de secessió, CIDOB

El 2014 serà per a Europa un any calent a nivell polític. I ho serà per una gran quantitat de qüestions, totes elles directament relacionades amb el delicat moment polític, institucional i de crisi econòmica. En aquest sentit les eleccions europees previstes per al proper mes de maig haurien d'aclarir i facilitar un nou escenari europeu superador de l'actual *malaise* que, com dèiem, es percep a la Unió Europea des dels diferents nivells de decisió i d'actuació política. Aquesta sensació de desafecció també és llargament sentida per una ciutadania que resta a l'espera d'un lideratge fort i convincent. Les darreres Comissions Europees no han estat de gran ajuda en aquest sentit i des del Consell de la UE, finalitzada l'etapa del president Herman Van Rompuy, no s'esperen grans canvis que generin noves i il·lusionants iniciatives.

Cal veure encara si aquestes eleccions tindran els efectes terapèutics per a molts desitjats, atès que no són pas pocs els que dibuixen una nova Eurocambra de gran atomització ideològica i on els partits polítics euroescèptics, euròfobs, eurocrítics o populistes, sense arribar a marcar l'agenda, podrien assolir un resultat important i influent vers una part de l'opinió pública. En aquest sentit caldrà veure quina afectació experimenten els grans partits tradicionals que veuen, ara per ara, amenaçada la seva clara majoria, i arribat el moment quines decisions prenen, si així s'escau, de canvi de rumb en la política europea. Caldrà quelcom més, com sovint es recorda, que bons desigs i bones paraules.

Però al vell continent no tot s'acaba amb la política dels estats i la seva particular relació amb les institucions comunitàries. D'un temps ençà a l'agenda política europea s'hi està encabint gradualment les dinàmiques que arriben de les anomenades nacions sense estat o regions de forta capacitat legislativa de l'Europa occidental –aquests noms sempre són relliscosos i mai prou definidors- i que cerquen un major reconeixement i un rol més actiu en el marc de la política europea. Aquest 2014 coincideix amb tres importants esdeveniments: eleccions federals i regionals a Bèlgica i els referèndums sobre la independència d'Escòcia i Catalunya previstos per al setembre i novembre respectivament. Tots tres moviments nacionalistes, a diferència d'alguns nacionalismes estatalistes, són d'arrel europeista i no figura en la seva agenda política la voluntat d'exclusió del projecte europeu.

Flandes

Les eleccions a Flandes poden suposar per primera vegada la victòria de la formació nacionalista –i independentista- Nova Aliança Flamenca, N-VA en les seves sigles neerlandeses. Un partit que, en paraules del seu vicepresident, Ben Weyts vol “desmuntar l’estat belga i deixar-lo en un estat residual -ministeri de Defensa, Afers Estrangers i poca cosa més- que posi molt més fàcil aconseguir les aspiracions sobiranistes flamenques”. Si bé aquesta agenda pragmàtica es va poder interpretar en alguns mitjans de comunicació com una renúncia explícita a la independència, Weyts va declarar que el congrés de la NV-A celebrat recentment a Anvers havia estat “una etapa cap a la independència” a la qual no renunciarien programàticament, ni tampoc ideològicament. Bèlgica sembla atansar-se cap a una reforma constitucional. La setena des de l’any 1970 i que podria, superada l’etapa federal, dur el país cap als viaranys del confederalisme. Caldrà veure si aquesta és l’etapa final o és una passa més vers la desaparició d’aquest estat. En cas afirmatiu, serà interessant veure no només què passa amb Flandes, sinó també quin camí emprèn Valònia –s’han apuntat diverses alternatives des d’unió amb França, amb Alemanya, o Luxemburg o esdevenir un estat independent- què passa amb la regió de Brussel·les –territori bilingüe i tres vegades capital, de Bèlgica, Flandes i la Comunitat francòfona de Bèlgica, i de clara majoria francòfona- i finalment amb la petita part germanòfona, dins de la regió valona, de setanta mil habitants. El més clar, almenys a priori, és que si Flandes s’independitzés les opcions de restar sol i no formar cap unió amb Holanda són molt altes.

Escòcia

El passat mes de novembre el *premier* de l’*Scottish National Party*, Alex Salmond, va presentar el Llibre Blanc sobre la independència d’Escòcia. Aquest document d’unes set-centes pàgines explica les grans línies mestres del nou estat escocès. I ho fa amb una visió holística del país on parla d’economia, educació, seguretat i defensa o de pensions i gestió dels recursos naturals. Si el resultat del referèndum d’independència convocat pel 18 de setembre és favorable a llurs interessos, aquest nou estat, d’acord amb allò pactat amb el primer ministre de la Gran Bretanya David Cameron, hauria de constituir-se, un cop acabades les negociacions amb el Govern britànic, el 24 de març del 2016. El líder dels *tories* ha anat molt més enllà del que molts esperaven i, a banda, de participar activament en el debat sobre el futur d’Escòcia, ha fet noves i engrescadores propostes favorables a un millor encaix d’Escòcia dins el Regne Unit, que inclouria noves competències pel seu autogovern a més de plena sobirania fiscal. L’anomenada per molts *Devolution max* que s’emmarca dins la campanya coneguda com *better together*. Una actitud la del primer ministre britànic que, de confirmar-se també en el paper i no únicament en les paraules, clarament contrasta amb aquella del Govern espanyol que ha defugit, almenys fins ara, qualsevol tipus de debat i de fer arribar qualsevol proposta de reforma constitucional i ja no cal dir d’acceptació del referèndum que planteja Catalunya. Seguirem atentament allò que passa a Escòcia i quines implicacions pot tenir per l’avenir del Regne Unit i per Europa.

Catalunya

A Europa en general han sorprès les grans concentracions humanes i pacífiques que s’han viscut en les darreres diades nacionals catalanes. La protesta cívica a Catalunya ha assolit moments de gran importància i les enquestes reflecteixen un consens ciutadà favorable al dret a decidir i fins i tot a la independència. Aquest fet podria semblar que li atorga un avantatge important als catalans

en relació a d'altres moviments nacionalistes europeus. Però el context estatal és completament diferent. Des del Govern espanyol, amb el suport dels principals partits polítics espanyols, no s'ha observat fins ara una voluntat política d'avançar cap a la superació del conflicte polític amb Catalunya.

El president Artur Mas ha aconseguit fer reeixir un acord parlamentari a la Cambra catalana, de dos terços, amb diverses forces polítiques catalanes a dreta i esquerra de l'espectre polític per a la convocatòria d'una consulta el pròxim 9 de novembre. L'acord explicita una pregunta doble sobre si Catalunya vol ser un estat i en cas de resposta afirmativa si aquest estat ha de ser independent. Però el camí traçat per la majoria de forces polítiques catalanes no sembla que sigui suficient per a superar aquest atzucac o enroc permanent en el qual s'ha instal·lat darrerament la política espanyola en relació a Catalunya. Allunyats, almenys de moment, de la en una altra època reclamada i valorada conllevància –tal com la va formular Ortega y Gasset- s'espera que hi hagi d'aquí a la tardor del 2014 algun moviment de fitxa, que fins ara, no acaba d'arribar. El que sembla clar és que, de moment, el Govern de Mariano Rajoy no s'emmiralla en el de Cameron i segueix l'estratègia d'esperar i no fer massa res a banda de desacreditar sempre que pot el procés sobiranista català. Caldrà veure què fa Artur Mas i la resta de forces sobiranistes, inclosa la pròpia CiU -atès que Unió ha plantejat dubtes sobre el sentit final del seu vot-, i si en aquesta partida d'escacs, Catalunya és capaç d'arribar a un pacte amb l'Estat que li permeti fer un referèndum d'autodeterminació, un pacte de menor intensitat que corregeixi la vocació centralitzadora del PP o que finalment, cansada de la via pactista, tiri pel dret en base a una declaració unilateral d'independència.

Les regions i les nacions sense Estat com Flandes, Escòcia, Catalunya i d'altres s'exerciten cada vegada més com a actors en les relacions internacionals. Però ens hauríem de qüestionar si aquesta incidència és suficient per arribar a satisfer les perspectives que albiren en el seu rol com a nacions d'Europa. Si com sembla cada cop més evident, l'Europa de les regions els ha quedat clarament curta, i l'Europa dels estats és, per a alguns, massa gran per obrir-se a aquestes nacions, caldrà veure com flamencs, escocesos i catalans gestionen les seves aspiracions en els nous temps que s'acosten.